

خاستگاه خود، نیشابور، از محضر اساتیدی چون ابوبکر طرازی (م. ۳۸۵ق. ۲) و معافی بن زکریا (م. ۳۹۰ق. ۳) بهره برد.^۴

وی سپس به مکه مهاجرت کرد و همانند جدش منصب قضاوت و امامت حرمین را بر عهده گرفت. در منابع به زمان مهاجرت وی و مدت اقامتش در مکه اشاره‌ای نشده است. احمد در این مدت کمک‌های مالی خود را از طریق بازرگانان به نیشابور می‌فرستاد. وی همچنین از دوستان و همشهریان خود که به حج مشرف می‌شدند، پذیرایی می‌کرد.

او پس از بازگشت به نیشابور، افزون بر قضاوت، تولیت وقف را نیز پذیرفت. وی به نشر دانش توجه ویژه داشت. از شاگردان او می‌توان حاکم حسکانی (م. ۴۹۰ق.) نویسنده *شواهد التنزیل* را نام برد که کتاب *الفوائد* او تقریر درس استادش است.^۵ وی در سال‌های پایان عمر در خانه خود به بیان و املاي حدیث می‌پرداخت و بزرگانی بسیار در آن شرکت می‌کردند که از جمله آن‌ها می‌توان به محمد پدر تقی الدین صیرفینی نویسنده کتاب *المنتخب من کتاب السیاق لتاریخ نیشابور*

الملل و النحل: شهرستانی (م. ۵۴۸ق.)، به کوشش سید کیلانی، بیروت، دار المعرفه، ۱۳۹۵ق؛ *المنتظم*: ابن الجوزی (م. ۵۹۷ق.)، به کوشش نعیم زرزور، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۲ق؛ *منهاج السنة النبویه*: ابن تیمیه (م. ۷۲۸ق.)، به کوشش محمد رشاد، قرطبه، ۱۴۰۶ق؛ *الموضوعات*: ابن الجوزی (م. ۵۹۷ق.)، به کوشش عبدالرحمن مدینه، المكتبة السلفية، ۱۳۸۶ق؛ *میزان الاعتدال فی نقد الرجال*: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش البجاوی، بیروت، دار المعرفه، ۱۳۸۲ق؛ *الوافی بالوفیات*: الصفدی (م. ۷۶۴ق.)، به کوشش الارنؤوط و ترکی مصطفی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق؛ *وفیات الاعیان*: ابن خلکان (م. ۶۸۱ق.)، به کوشش احسان عباس، بیروت، دار صادر.

The Encyclopaedia of Islam, Brill Academic Publishers, 2003.

سید محسن کاظمی

احمد بن علی نیشابوری: قاضی و

امام حرمین

ابوالحسن احمد بن علی بن محمد بن عبدالله بن حمّش از نوادگان قاضی الحرمین عزیز بن عزیز، در سال ۳۶۴ق. در خانواده‌ای دانشمند و توانگر دیده به جهان گشود.^۱ او در

۱. المنتخب من کتاب السیاق، ص ۱۰۱-۱۰۲؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۰، ص ۱۱۲۲؛ الوافی بالوفیات، ج ۷، ص ۱۵۸.

۲. الانساب، ج ۴، ص ۵۶-۵۷.

۳. کشف الظنون، ج ۱، ص ۵۹۳؛ الذریعه، ج ۹، ق اول، ص ۲۸۹.

۴. المنتخب من کتاب السیاق، ص ۱۰۲؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۰، ص ۱۲۲.

۵. المنتخب من کتاب السیاق، ص ۱۰۱-۱۰۲؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۰، ص ۱۲۲.

خود به شمار می‌رفت.^۳ در منابع به سال تولد او تصریح نشده است. از آن‌جا که وی در ۲۱ محرم سال ۳۵۱ق. در نیشابور^۵ درگذشته و در این هنگام ۷۰ سال داشته است^۶، می‌توان تولد او را به سال ۲۸۱ق. دانست. وی فقه را نزد ابوحسین کرخی و ابوطاهر بن دباس^۷ و حدیث را در محضر ابوخلیفه فضل بن حباب و حسن بن سفیان فراگرفت.^۸ چندی در موصل و رمله عراق به قضاوت پرداخت^۹ و ۱۰ سال در منصب قاضی الحرمین بود.^{۱۰} به اعتقاد قرشی، قاضی الحرمین لقبی است که به او داده شد و افزون بر وی، خاندانش نیز با این لقب شناخته می‌شدند.^{۱۱}

او پس از دوری ۴۰ ساله از نیشابور، در سال ۳۳۶ق. به زادگاه خویش بازگشت و به سال ۳۴۵ق. عهده‌دار قضاوت این شهر شد.^{۱۲} علت

۳. الوافی بالوفیات، ج ۸، ص ۲۴؛ شذرات الذهب، ج ۴، ص ۲۶۹.
 ۴. العقد الثمین، ج ۳، ص ۱۴۶؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۱۶، ص ۲۵-۲۶.
 ۵. الجواهر المضية، ج ۲، ص ۲۴۹؛ اخبار ابی حنیفه، ص ۱۷۱.
 ۶. شذرات الذهب، ج ۴، ص ۲۶۹؛ العبر، ج ۲، ص ۲۹۶.
 ۷. اخبار ابی حنیفه، ص ۱۷۱؛ الجواهر المضية، ج ۲، ص ۲۴۹؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۱۶، ص ۲۵-۲۶.
 ۸. العقد الثمین، ج ۳، ص ۱۴۶؛ الوافی بالوفیات، ج ۸، ص ۲۴؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۱۶، ص ۲۶.
 ۹. العقد الثمین، ج ۳، ص ۱۴۶؛ تاریخ الاسلام، ج ۲۶، ص ۵۰؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۱۶، ص ۲۶.
 ۱۰. تاریخ الاسلام، ج ۲۶، ص ۵۰.
 ۱۱. الجواهر المضية، ج ۲، ص ۲۸۲.
 ۱۲. العقد الثمین، ج ۳، ص ۱۴۶.

اشاره کرد.^۱ او به سال ۴۴۶ق. در ۸۲ سالگی درگذشت.^۲

◀ منابع

الانساب: عبدالکریم السمعی (م. ۵۶۲ق.)، به کوشش عبدالله عمر، بیروت، دار الجنان، ۱۴۰۸ق؛ تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر: الذهبی (م. ۷۴۸ق.)، به کوشش عمر عبدالسلام، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۱۰ق؛ الذریعة الی تصانیف الشیعه: آقا بزرگ تهرانی (م. ۱۳۸۹ق.)، بیروت، دار الاضواء، ۱۴۰۳ق؛ کشف الظنون: حاجی خلیفه (م. ۱۰۶۷ق.)، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ المنتخب من کتاب السیاق لتاریخ نیشابور: ابراهیم بن محمد الصیرفینی (م. ۴۱۰ق.)، به کوشش خالد حیدر، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۴ق؛ الوافی بالوفیات: الصفدی (م. ۷۶۴ق.)، به کوشش الارنؤوط و ترکی مصطفی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.

سید مجتبی حسینی

احمد بن محمد نیشابوری: قاضی

حرمین در سال‌های پس از ۳۲۶ق.

ابوحسین احمد بن محمد بن عبدالله نیشابوری از بزرگان مذهب حنفی در دوران

۱. المنتخب من کتاب السیاق، ص ۱۰۲.
 ۲. المنتخب من کتاب السیاق، ص ۱۰۲؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۰، ص ۱۲۲؛ الوافی بالوفیات، ج ۷، ص ۱۵۸.